

Г. М. Каражбей,
кандидат сільськогосподарських наук
Український інститут експертизи
сортів рослин

УДК 633.1

Поповнення ринку сортів рослин ресурсів сорго звичайного двокольорового (*Sorghum bicolor* L.)

Висвітлено господарське значення сорго звичайного двокольорового, поповнення ринку сортів рослин ресурсів. Надано характеристику продуктивності нових сортів сорго звичайного двокольорового, внесених до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні.

Ключові слова:

сорго звичайне двокольорове, сорт, сортові ресурси.

Постановка проблеми. У дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених відзначено, що висока врожайність, незначна вибагливість до ґрунтових умов, посухостійкість і солестійкість дають можливість широко вирощувати сорго звичайне двокольорове в посушливих районах, також ця культура є пластичнішою при вирощуванні її в умовах дефіциту вологи за високих температур порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами. Сорго звичайне двокольорове належить до найпосухостійкіших культур, на відміну від інших злакових культур менше пошкоджується шкідниками [1, 2].

Сорго звичайне двокольорове – це важливе джерело концентрованих кормів для тваринництва посушливих регіонів України [3]. Оскільки зміни клімату вимагають перегляд сівозмін на користь посухостійких культур, то сорго є однією з найперспективніших сільськогосподарських культур для вирощування в таких умовах на зерно, зелений корм, що в свою чергу спонукає на поповнення та оновлення сортового складу сорго звичайного двокольорового.

Мета досліджень. Оцінка стану сортів рослин ресурсів і потенціалу рослин сорго звичайного двокольорового в Україні.

Матеріали та методи досліджень. Польові дослідження кваліфікаційної експертизи сортів рослин, придатних для поширення

здійснювали впродовж 2009–2011 років на базі 16 закладів експертизи державної системи охорони прав на сорти рослин, розташованих у лісостеповій та степовій ґрунтово-кліматичних зонах: 12 – у Степу та 4 – у Лісостепу (рис. 1), кваліфікаційної експертизи сортів рослин на відмінність, однорідність і стабільність на базі Первомайської державної сортодослідної станції, Полтавського обласного державного центру експертизи сортів рослин.

Польові дослідження кваліфікаційної експертизи сортів сорго звичайного двокольорового на придатність до поширення проводили відповідно до Методики [4, 5], якою передбачено проведення низки польових досліджень, спрямованих на забезпечення комплексної оцінки сортів за показником урожайності, якості (вміст білку та крохмалю), показники стійкості до вилягання, осипання, засухи, сажки пухирчатої, гельмінтоспориозу та до метелику кукурудзяного. Польові дослідження кваліфікаційної експертизи сортів сорго звичайного двокольорового на відмінність однорідність і

стабільність було здійснено відповідно до Методики [5].

Порівняння господарсько-цінних показників здійснювали до умовного та національного стандартів (табл. 1).

Результати досліджень та їх обговорення. На жаль, кількість сортів сорго звичайного двокольорового у кваліфікаційній експертизі щороку зростає за рахунок іноземної селекції, як наслідок цього, їх значимість у Державному Реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні збільшується (табл. 2) [6].

За результатами аналізу Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, за 2005–2012 рр., спостерігається тенденція до збільшення сортів сорго звичайного двокольорового. Так, у Реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні на 2012 р. станом на 20 січня 2012 р. нараховується 33 сорти сорго звичайного двокольорового: 11 вітчизняної селекції та 22 іноземної (рис. 2) [5–7].

За рекомендаціями для ґрунтово-кліматичних зон вони розмістились

Таблиця 1. Національні стандарти сорго звичайного двокольорового на 2011 р.

Група стиглості	Сорт		Оригігатор	
	номер заявки	назва	назва	код
рс	04064001	Прайм	ДП «Рейлін», Кейджо, Інк (США)	29,30
ср	03064002	Спринт 2	ДП «Рейлін», Кейджо, Інк (США)	29,30
пс	94064006	Дніпровський 39	Синельниківська дослідна станція Інституту с.-г. степової зони НААН	340

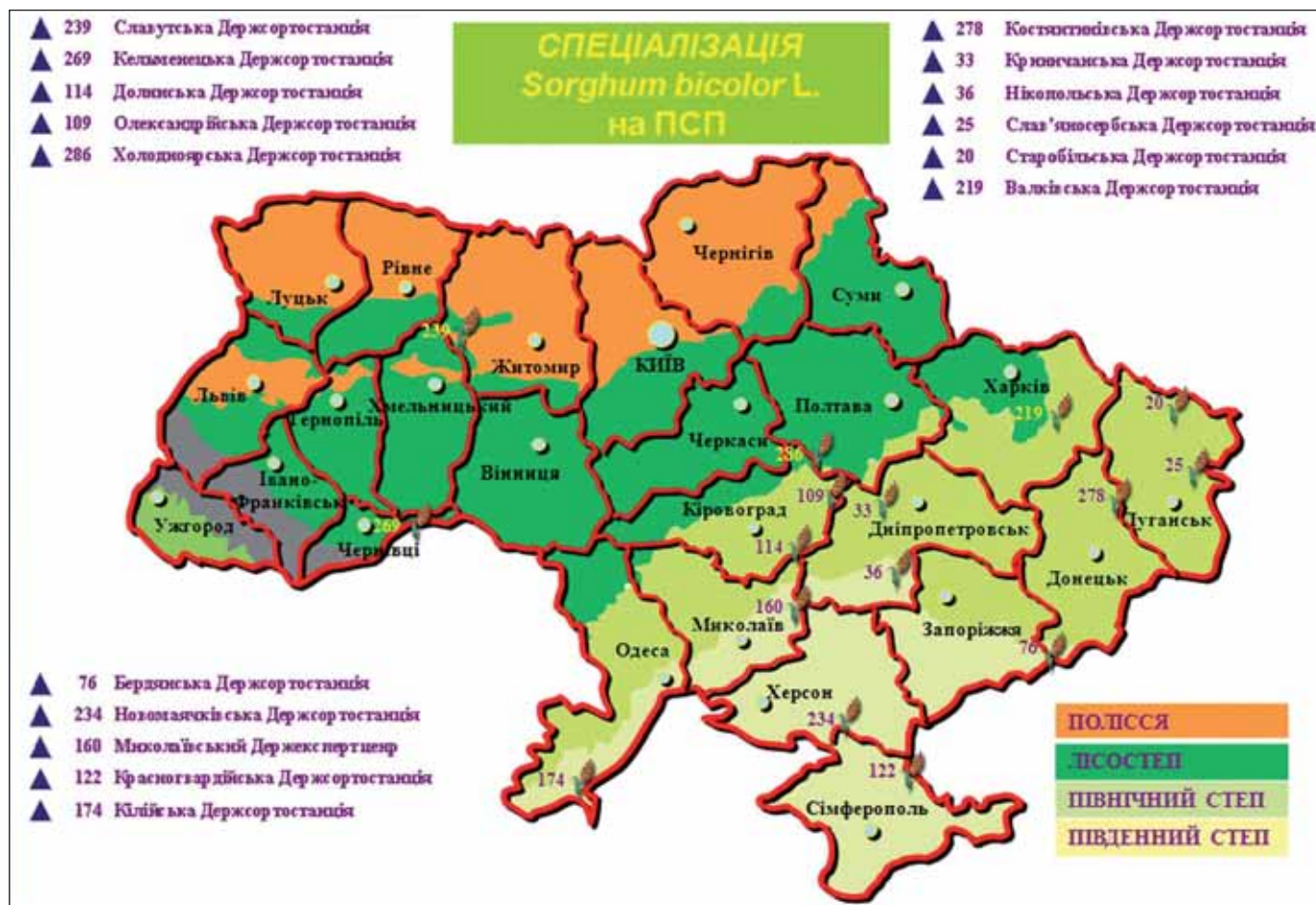

Рис. 1. Спеціалізація закладів експертизи сорго звичайного двокольорового для проведення кваліфікаційної експертизи на придатність до поширення.

таким чином: Степ – 24 сорти, Лісо-степ – 14 [5–7].

У Реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2012 році сорго звичайне двокольорове представлено чотирма групами стиглості, найбільшу частку становить середньорання група – 13 сортів, але необхідно відмітити, що пізньостигла група представлена лише чотирма сортами іноземної селекції.

Таблиця 2. Динаміка формування сортових ресурсів сорго звичайного двокольорового на 2007–2011 рр.

Роки	Рекомендовано до включення до Державного Реєстру сортів рослин, придатних до поширення в Україні		
	всього	вітчизняної селекції	іноземної селекції
2007	2	2	-
2008	1	-	1
2009	2	1	1
2010	7	-	7
2011	6	-	6

Виробникам цієї культури представлений широкий асортимент сортів, біологічний потенціал яких за ознаками продуктивності є досить вагомий. Значно підвищилися і якісні характеристики нових сортів сорго звичайного двокольорового.

Найбільших успіхів у наукових дослідженнях вітчизняної селекції сорго звичайного, яка спрямована на високу продуктивність, посухостійкість, ранньостиглість, придатність до механізованого вирощування та збирання врожаю, висо-

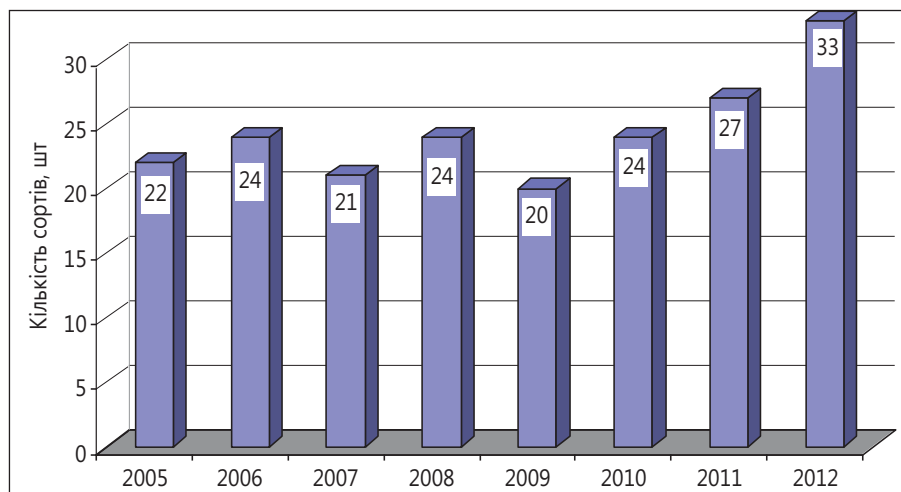

Рис. 2. Кількісний склад сортів сорго зернового, занесених до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, на 2005–2012 рр.

Таблиця 3. Характеристика господарсько-цінних показників сортів сорго звичайного двокольорового, внесених до Державного реєстру сортів рослин, придатних до поширення в Україні у 2012 р.

Назва сорту	Заявник	Урожайність, т/га	Вміст білка, %	Вміст крохмалю, %	Рекомендована зона
Брігга	P2H	4,48	11,7	70,6	Степ
Квебек	ТерраВіта (Оувесіз) Лімітед	3,8–4,64	9,5–11,4	73,0–75,3	Лісостеп, Степ
Органа	P2H	4,57–5,91	9,6–11,5	73,7–74,7	Лісостеп, Степ
Стінг	P2H	4,2	11,4	71,8	Степ
Таргга	P2H	4,66–5,93	9,6–12,0	72,8–74,8	Лісостеп, Степ
Фрігго	P2H	4,14	12,0	70,0	Степ

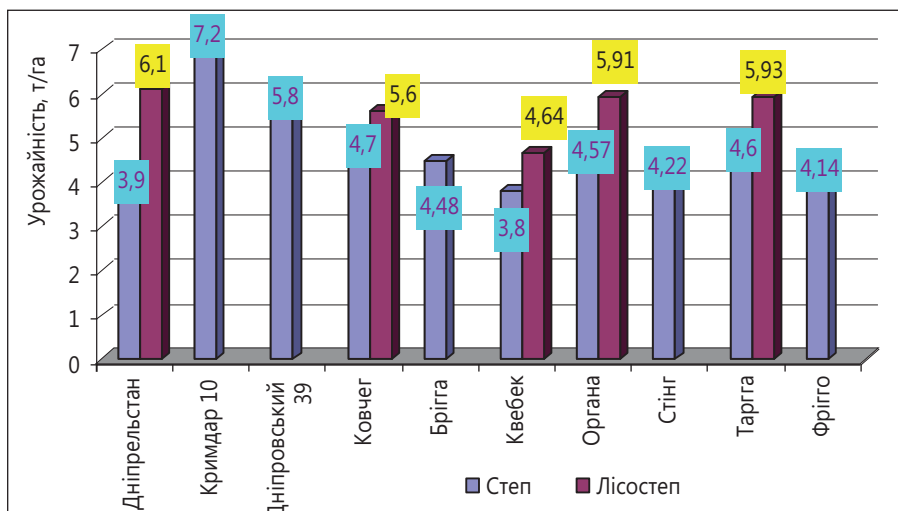

Рис. 3. Порівняльна оцінка продуктивності сортів сорго звичайного двокольорового вітчизняної та іноземної селекції занесених до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2012 р.

ку якість зерна, досягнуто в таких установах, як Інститут сільського господарства степової зони НААН (Генічеська та Синельниківська дослідні станції Інституту сільського господарства степової зони НААН), Селекційно-генетичний інститут – Національний центр насіннєзнавства та сортовивчення НААН, Луганський інститут АПВ НААН, Пів-

денний філіал – Кримський агротехнологічний коледж.

Проте у 2011 р. перелік сортових ресурсів сорго звичайного двокольорового поповнився на 6 гібридів – за рахунок лише іноземної селекції, характеристика господарсько-цінних показників наведена в табл. 3. Ці гібриди мали найвищу урожайність та ви-

різнялися високою пластичністю як в зоні Степу, так і Лісостепу.

Однак слід зазначити, що продуктивність гібридів і сортів сорго звичайного двокольорового вітчизняної селекції таких, як Кримдар 10 (заявник – Південний філіал – Кримський агротехнологічний коледж), Дніпрельстан (заявник – Інститут сільського господарства степової зони НААН), Дніпровський 39 (заявник – Синельниківська ДСДС Інституту сільського господарства степової зони НААН) та Ковчег (заявник – Генічеська ДСДС Інституту сільського господарства степової зони НААН), не поступаються продуктивності гібридів іноземної селекції, а іноді і значно перевищують її (рис. 3) [5–9].

Висновки. На сьогодні за результатами польових досліджень кваліфікаційної експертизи сортів сорго звичайного двокольорового за характеристиками їх продуктивності сорти вітчизняної селекції не поступаються іноземній. Частка сортів сорго звичайного двокольорового іноземного походження у Державному реєстрі сортів рослин, придатних до поширення у 2012 р. за їхньою кількістю переважає вітчизняні.

Інтерес вітчизняних виробників до сорго звичайного двокольорового зростає, але через малі потужності переробної галузі та розвитку тваринництва, він значно менший ніж в інших країнах соргосіяння.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Зінченко, О. І. та ін. Рослинництво: Підручник / О. І. Зінченко, В. Н.Салатенко, М. А.Білоножко; За ред. О. І. Зінченка. – К.: Аграрна освіта, 2003. – 591 с.
2. Черненко, А. В. Сорго – резерв кормової бази в посушливих умовах Присивашся // А. В. Черненко, М. А. Остапенко, О. А. Пергаєв // Бюлетень Інституту зернового господарства. – 2005. – № 26–27. – С. 169 – 171.
3. Алабушев, А. В. Состояние и перспективы производства зернового сорго // А. В. Алабушев, Л. Н. Анипенко. Кукуруза и сорго. – 2005. – № 6. – С. 7–12.
4. Методика державного випробування сортів рослин на придатність до поширення в Україні (загальна частина) – К.: Алефа, 2003. – 106 с.
5. [Електронний ресурс] – режим доступу: www.sops.sops.gov.ua
6. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2011 році. – К.: ТОВ «Алефа», 2011. – 300 с.
7. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2012 році. – К.: ТОВ «Алефа», 2012. – 500 с.
8. Каталог сортів рослин придатних для поширення в Україні у 2010 році. – К.: ТОВ «Алефа», 2010. – 340 с.
9. Каталог сортів рослин придатних для поширення в Україні у 2010 році. – К.: ТОВ «Алефа», 2011. – 510 с.